

SCIENCE BOX

SYNERGY: JOURNAL OF ETHICS AND GOVERNANCE

*Volume: 01 Issue: 06 / 2021**ISSN: 2181-2616*

SOVETLAR BOSHQARUVI DAVRIDA O'ZBEKISTON MAORIFIDA IJTIMOIIY MASALA

*Akramov Doston Faxriddin o'g'li**Buxoro davlat universiteti Jahon tarixi kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya.

Sovetlar olib borgan maorif sohasidagi islohotlari, O'zbekiston hududida ko'plab maorifni rivojlantirish uchun tashkilotlar tuzilib, faoliyat ko'rsatganligi va unda xotin-qizlarning jalb qilinishi, bu harakatlarga hududlarda munosabatlar hamda xotin-qizlar jonkuyarlikda qozongan yutuqlar tilga olingan.

Kalit so'zlar. Dekret, jenotdel, ssuda, krujok, pioner, texnikum, akusherlik, internat, akademiya.

Kirish

Jahon tarixida insonning o'rni va ahamiyati, uning tenglik tamoyilida ishtiroki hamda chora-tadbirlari so'zsiz taraqqiyotga isbot sanaladi. Bugungi kunda oldimizga qo'ygan buyuk maqsadlarimizga, ezgu niyatimizga erishishimiz, jamiyatimizning yangilanishi, hayotimizni taraqqiyoti va istiqboli amalga oshirilayotgan islohotlarimiz, rejalarimizning samarasi taqdiri – bularning barchasi, avvalombor, zamon talablariga javob beradigan yuqori malakali, ongli mutaxassis kadrlar tayyorlash muammosi bilan chambarchas bog'liqligini barchamiz anglab yetmoqdamiz. Shu bilan birga, hammamiz yana bir haqiqatni anglab yetmoqdamiz. Faqatgina chinakam ma'rifatli odam inson qadrini, millat qadriyatini, bir so'z bilan aytganda, o'zligini anglash, erkin va ozod jamiyatda yashash, mustaqil davlatimizning jahon hamjamiyatida o'ziga munosib obro'li o'rin egallash uchun fidoyilik bilan kurashish mumkin[3, B.9]. Shu borada ilm – fan va ta'lim –tarbiya sohasining moddiy –texnik bazasini yanada mustahkamlash, uning nafaqat davr bilan hamohang bo'lishini, balki zamondan oldinda yurishini ta'minlash, pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlashning ilg'or usullaridan keng foydalanish, bu ishlarni xorijdagi nufuzli markazlar bilan hamkorlikda olib borish, sohada zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, o'qituvchi va domlarning mashaqqatli va ma'suliyatli mehnatini har tomonlama rag'batlantirish bilan bog'liq vazifalarni amalga oshirish, qisqa qilib aytganda, hayotimizga katta kuch bo'lib kirayotgan yangi avlodimizni kamol toptirish uchun davlatimiz tomonidan barcha imkoniyatlar safarbar etiladi[2, B.25].

Asosiy qism

Mehnatkashlarni savodsizlikni tugatish jarayonida birinchi beshyillik rejasida faol yo'lga qo'yildi. 1929-yil Samarqand okrug partiya komiteti huzurida madaniy yurish shtabi tashkil etildi. Shu bois shahar va qishloqlarda savodsizlikni tugatish ishlari faol olib borilib, bir yillik say –harakat natijasida Samarqand okrugida 142 ta savodsizlikni tugatish guruhlar tashkil etilgan. Bu guruhlarda tinglovchilar soni 4260 kishini tashkil etgan. Bu jarayon korxona va muassasalarni ham chetlab o'tmadi, korxonalar qoshida komissiya tuzilib, 1929-yilda komissiya tashabbusi bilan 65 ta shunday maktablar tashkil etildi. Keying yillarda jamoat va kasaba uyushmalari tarkibida ham 25 ta savodsizlikni tugatish kurslari tashkil etildi. Shu kabi turli muassasalarda savodsizlikni tugatish kurslari tashkil etilib, barcha aholini yoshidan, millatidan, kasbidan, tajribasidan qat'iy nazar ommaviy ravishda chora-tadbirlar

xalqqa birdek yoyish maqsadini shunday amalga oshirdi. Buning natijasida xalqlar o'zining ish faoliyatida, oila davrasida va fikr-mulohazalarida ham kommunistik g'oyalar bilan sug'orilgan fikrlarni o'zining shiori deb bilgan. Bu davr hech qanday to'siq va muammolarsiz, tenglik shiori bilan amalga oshirildi. Hatto xotin-qizlar ham shunga jalb etilib, ajoyib kommunistik madaniy armiyani tashkil etish uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Biroq bu sohada ishlar partiya organlari tomonidan bo'rttirib, ko'rsatildi. Amalda esa ayrim hollarda joylarda to'xtab qoldi. Bu borada majburlash, zo'rlash yo'li bilan amalga oshirilib, natijada salbiy ta'sirlar ham bo'y ko'rsatdi. 10-15 yashar qizlarni erga berish hollari kuchaydi, bu esa o'zini o'ldirish bilan tugashiga olib keldi. 1927-1928-yillarda 2,5ming ayollar yovuz kuchlar qurboni bo'ldi. Lekin bunga qarshi ishlar ham olib borildi. 1928-yilda ayollarga nisbatan g'ayriqonuniy harakat olib borganligi uchun 671 kishi jazoga tortildi. Shunday qilib, salbiy ta'sirlar bilan birga ijobiy natijalar ham bo'y ko'rsatdi. Xotin-qizlar hamma sohada faol qatnasha bordi. 20-yillar oxirida qishloq xo'jaligi xodimlarning deyarli 80% ulushi ham ayollarga to'g'ri kelar edi. Hatto bu yer-suv islohotlarida ham ayollar ta'siri yaqqol namoyon bo'ldi. O'sha yillarda bir hujjatda "Ko'maklashuvchi komissiyada xotin-qizlar faol qatnashmoqdalar. Samarqand vohasida 10 desyatina yerlar qoldirilib, o'rtahol va kambag'al dehqonlarga foydalanishga topshirilgan edi. Ammo yashirib boy va katta zamindorlar foydalanayotganligini aniqlab, fosh etishda yuksak xizmat qilganliklari e'tirof etilgan. 1924-yil avgustda Samarqand eski shahar qismida xotin-qizlar klubi tashkil etilgan, unda 200 kishi a'zo sanalgan. Samarqand xotin-qizlar klubiga Rizobayeva rahbarlik qilgan. Tojik xotin-qizlari maorifini taraqqiy qildirish uchun o'sha 1925/26 o'quv yilida Samarqandda Tojik xotin-qizlar pedagogika texnikumi ochildi, bu esa keyinchalik tojik xotin-qizlar maktablari sonini ko'paytirishga imkon berdi[5, B.47].

Turkiston ASSRda savodsizlikni tugatish klublarida ommaviy axborot vositalari, jurnal va gazetalar nashr qilish ham e'tibordan chetga qolmay, o'lkada jami 18 ta, Samarqandda esa 2 ta bosmaxona tashkil etilgan. Xotin-qizlar uchun nashr etilgan «Yangi yo'l» gazetasi va «Yangi hayot» jurnali ham xotin-qizlar o'rtasida siyosiy-ilmiy bilimlar tarqatish va ularning kommunistik madaniy saviyasini oshirishda katta rol o'ynadi. Xotin-qizlar oliy ma'lumotga ega bo'lish uchun 1927-yil Samarqand pedagogika instituti tashkil etildi, 1930-yil bu o'quv yurti Samarqand davlat pedagogika akademiyasi deb nomlandi hamda bu yerni birinchi tomomlagan xotin-qizlar qatorida Mohira Mamlizoda, Rahima Umarova, Maryam Rustamova, Manzura Sobirova, Robiya Ahmedova, Mavjuda Alixo'jayev, Maqsuda Qosimxo'jayevlar tilga olinadi. [8, B.145-149].

Xulosa qilib aytish o'rinlidir, sovetlar amalga oshirgan tadbirlar va choralar o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatish bilan birgalikda siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotida ijobiy o'zgarishlar ham yuz berdi. Bu jarayonlar natijasida ijtimoiy tengsizlik, boy va kambag'alga ajratish, xotin-qizlar huquqsizligini, tabaqaviy imtiyozlarni bekor etilishi kabi jamiyatni muttasil inqirozga ushlab turuvchi omillar tugatildi hamda yangi tipdagi shart - sharoit va imkoniyatlarga ega ta'lim muassasalari hamda oliy o'quv yurtlari tashkil etildi. Mazkur ta'lim muassasalari va maorifga xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar ta'sirida aholi orasida o'zlarining g'oya va qarashlarini singdirib bordilar.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎХАТИ

1. Mirziyoyev Sh. M. "Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz". T.: "O'zbekiston". 2017. –B.488
2. Mirziyoyev Sh. M. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz".T.: "O'zbekiston". 2017. –B.592
3. Karimov I.A "Barkamol avlod orzusi".-T. Shark.1999. –B.184
4. Ergashev K Ўзбекистонда халқ таълимнинг ривожланиш тарихи. –Тошкент. Ўқитувчи. 1996. –Б.80
5. Rажабов С. Ўзбекистонда совет мактаблари тарихига доир. –Тошкент. Ўзқувпеддавнашр. 1957. – Б.135
6. Инаятов Н. Ленин ва Ўзбекистон совет маданияти ривожланиши. –Тошкент: Қизил Ўзбекистон. 1960. –Б.47
7. Каримов Р. Октябрь революцияси ва Ўзбекистон маданий қурилиши. –Тошкент: Ўзбекистон КПКМБН,1967. –Б.40
8. Самарқанд тарихи. 2 томлик. II том. Масъул муҳаррир И. Мўминов. –Тошкент: Фан,1970. – Б.496
9. Rahmonov T. XX asrning 30yillarida O'zbekistondagi ijtimoiy va madaniy hayot (muammo va yechimlar) –Buxoro. 2011.-B.92
10. Akramov D. A Stat: O'zbekistonda Sovet hokimiyati yuritgan madaniy siyosati //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 6. – №. 2.
11. Akramov D. ZAMON TANLAMAS MA'RIFAT //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
12. Akramov D. Ta'limning dolzarblik xususiyati //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
13. Akramov D. TALIMNING HOZIRGI KUNDAGI ORNI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
14. Akramov D. TARIX TADQIQOTLARIDA YANGI TEXNOLOGIYALARNING UYG'UNLASHISHI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
15. Akramov D. SOVET HOKIMIYATINING SAVODSIZLIKKA QARSHI KURASHI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.